

P. A. DE GÉNESTET

1829 21 NOVEMBER 1929

DE honderdste geboortedag van den dichter, wiens „land van mest en mist” in een eeuw tijds uiterlijk en innerlijk heel wat verandering heeft ondergaan, zal in veler hart aangename herinneringen wekken. Al is De Génestet een echt kind van zijn tijd geweest, van wat hij geschreven heeft, spreekt nog menig gedicht het hart van onzen tijd toe. Het algemeen menschelijke, het huiselijke, vooral ook het zacht-vrome in zijn werk trekt nog aan; bovenal vermeit men zich nog in zijn Leekedichtjes, die bijna klassiek zijn geworden.

Daar komt bij, dat onze tijd, om andere oorzaken dan de zijne, een al of niet uitgesproken afkeer heeft van den geest, dien De Génestet tegengrad met zijn geestige aanvallen op de leus „deftig, vormlijk, waardig”, en met zijn pittige pleidooien voor „natuur en waarheid”. Ook nu vindt het overbekende „wees u zelf, sprak ik tot iemand” een klankbodem; ook deze tijd stelt zich tegen „vormdienst, onnatuur en vitterij”; zelfs zijn „Durf te leven!” vond letterlijk weerklank in onze dagen.

Toch zou men ver mistasten, wanneer men De Génestet een helder licht of een betrouwbaar gids noemde voor de zoekende zielen, die in levensvragen of twijfel zijn verstrikt geraakt, zielen, die ook deze tijd er bij menigte telt. Als wij zingen, dat „op den bodem aller vragen ligt der wereld zondschuld”, dan klinkt ons als een dissonant in de ooren zijn bekende „Ik kan het met uw vroomeid niet vinden op den duur”, waarvan dan deze verklaring volgt:

„Gij, die in alle dingen
„Slechts zonde vindt en schuld,
„Van leelijke gedachten
„Is vast uw ziel vervuld.”

„Dichter van het modernisme” heeft men De Génestet genoemd en scherper nog oordeelde eens een rechtzinnig predikant: „Niemand heeft der religie meer kwaad gedaan dan hij.” Opmerkelijk, dat ook de geloofige R. K. het zoo ziet: de bekende Gerard Brom, ofschoon constateerende, dat De Génestet met zijn menschelijkheid veler hart veroverde, oppert toch de mogelijkheid, „dat hij meerderen van alle geloof hielp vervreemden.”

Ook de kunstwaarde van De Génestet's gedichten is niet onbepikt erkend. Tollens al, zag hem met zorg ootreden, schudde bedenkelijk het hoofd en voorspelde „van zulk een richting weinig goeds voor onze letterkunde”. Huet en Pierson, wiens geestesrichting aan die van De Génestet grensde, hebben hem hoog geprezen, doch zonder het aanleggen van den aesthetischen keursteen, dien zij bij anderen terdege gebruikten. Ook in later tijd werd de poëzie van De Génestet naar literairen maatstaf te licht bevonden: Dr. de Vooy's bijv. acht hem wel een afzonderlijke vermelding waardig, doch „onder de grootendeels onbeduidende dichters”; de jongere schrijvers, die tusschen 1850 en 1865 voor het eerst optraden, „hadden geen van allen voldoende talent om de letterkunde op nieuwe wegen te brengen.”

Maar zoo al „scheef in de religie” en onvoldoende in de aesthetica, De Génestet heeft dan toch maar een ruime plaats gekregen in de harten van duizenden toen, en, naar verhouding, van honderden nu. Van waar dit? Wij mogen dat m.i. geheel op rekening schrijven van den toon, dien hij te treffen wist; enerzijds be-

koort gevoelige en weemoedige poëzie onmiddellijk, anderzijds trekt en boeit spot en hekelen altijd. En zet dan geen gering deel van zijn succes op rekening van het feit, dat hij, zelf predikant, den dominee en den preekstoel tot mikpunt koos! In een tijdperk, dat het hart des volks onmiddellijk aansloot bij de bede: „Verlos ons van den preektoon, Heer! Geef ons natuur en waarheid weer.”

Ook langs anderen weg naderde hij het hart; gevoelige snaren wist hij te treffen met „het Haantje van den toren”; warmte voor den huiselijken kring straalde uit van den „St. Nikolaasavond”; de volksziel werd geraakt door den „Mailbrief”; Jan Rap kreeg schik in den aanval op „..... Jan Rap. En dan die puntige, pittige Leekedichtjes, voor alle tijden soms: „Uw richting is mij wel, mits zij naar Boven streeft”, „Geloof niet op gezag, meneer!”, „k Ben vóór de Waarheid”, enz.

Het was slechts een kort, maar een vol leven, dat De Génestet beschoren is geweest. Hij was jong wees, jong predikant, jong gehuwd, verloor vroeg vrouw en kind, was reeds na acht jaren emeritus, stierf op 32-jarigen leeftijd. Dat alles werd doorleefd tusschen 21 Nov. 1829 en 2 Juli 1861. En — het werd doorleefd door een gevoelige natuur, een zacht karakter, een teer gestel. Het werd ook doorleefd in een tijd van geloofsstrijd en twijfel, in den tijd, dat Da Costa's bazuin stoot tegen den geest der eeuw weerklonk. Uit dat samenstel van 's levens lief en leed, van zielestrijd en kerkelijke wrijvingen is De Génestet nooit opgestaan als overwinnaar met een kloek: „Ik heb gevonden”, maar bleef hij de tastende, de soms smartelijk lijdende, soms hoopvol gestemde, maar altijd passieve. Heel zijn dichtwerk draagt dien stempel; het liberalisme ontvluchtte hij, omdat het ongeloofig, maar de orthodoxie, omdat zij „bekrompen” was.

„Een kruis met rozen
„Is 't menschen lot.” —

dat zag De Génestet. Maar den Man van Smarten, Die aan het Kruis geslagen werd, om te redden, wat verloren was, Dien zag hij niet!

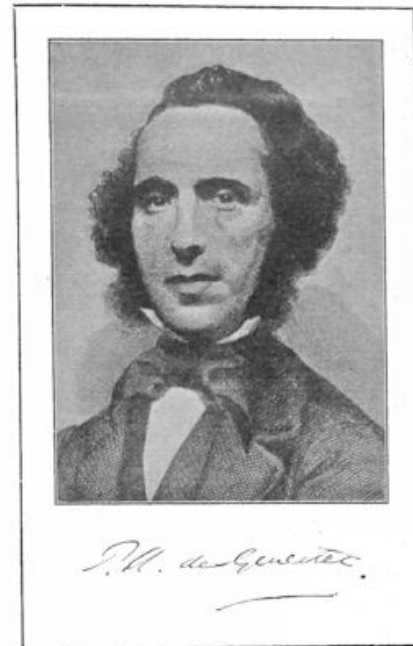
Drie plaatsen van ons land bewaren een herinnering aan De Génestet. Op Beekhuizen bij Rozendaal, waar de door het leed led geslagen dichter stierf, wijst een grafteeken de plaats, waar hij rust:

„Ik weet de rozen — zij vallen af!
„Het kruis nu legt ge pas neer — aan 't graf.”

Boven de poort der Remonstrantsche kerk te Delft, die hij acht jaren gediend heeft, is een borstbeeld aangebracht. De derde herinnering bewaart Bloemendaal in de De Génestet-bank:

„U heb ik uit gelezen
„Mijn bosch en beemd en dal.
„Daar half mijn thuis mocht wezen,
„U eer ik bovenal.”

In Bloemendaal heeft zijn groote liefde voor de natuur bodem en bloei gevonden. Hij kende het lieflijke dorp al sedert 1843, toen hij er zijn vakantie doorbracht bij dezelfde familie, waaruit hij in 1852 zijn bruid, Henriëtte Bienfait kreeg. Zij, die hem volkomen begreep, heeft hem slechts zeven jaren het leven tot een stille vreugde mogen maken. Stellig hebben de weelde van het natuurschoon en die van het huiselijk geluk hier den bodem bereid voor vele gedichten, die De Génestet in al zijn beminnelijkheid weerspiegelen. Vooral in dat huiselijk geluk is hij rijk geweest; het steeg ten top, toen bij de drie dochters nog een zoon hem geschonken werd. Dat was in Mei 1859. Een paar maanden later trok de sombere schaduw over zijn huis, die in No-

vember een slag zou worden, zóó rwaar, dat hij dien nimmer te boven is gekomen. Zijn lieve gade stierf: „dat lief en lieflijk wezen was gesloopt van dag tot dag, voor de oogen onzer liefde”. Kort daarna moest de diepbedroefde man ook zijn zoonste aan den dood afstaan. Toen was het gedaan met zijn veerkracht; hij nam ontslag uit den dienst en ging beurtelings te Amsterdam en te Bloemendaal wonen.

Maar ook dit heeft slechts kort mogen duren; hij besteedde nu alle kracht aan de opvoeding zijner kinderen, schreef ook nog twee (laatste) bundels gedichten, zelfs kwam een tweede huwelijk in 't zicht (met de zuster zijner overleden vrouw), maar het zou anders gaan. In 1860 vertoonden zich de voorboden van de ziekte, waartegen zijn teer gestel niet bestand was. Een hevige keelziekte, eerst nog bedwongen, kwam den beproefden dichter vellen. Nog trachtte hij in de Geldersche lucht (Rozendaal) heul te vinden en tot zijn sterfdag heeft hij nog in den kring der zijnen vertoefd. Dien nacht, tusschen 1 en 2 Juli 1861, is hij zonder strijd of pijn zacht ingeslapen.

In het licht van deze herinneringen kan men zich zoo goed den weemoed indenken, dien de poëzie van De Génestet uit dat tijdperk kenmerkt. Inzonderheid denken we aan het zoo bekende en beminde „Het haantje van den toren”, dat hij in December 1857 heeft geschreven. Het is, alsof hij daarin het lijdten van zijn lieve vrouw heeft voorvoeld en den afloop als in vergezigt heeft gezien. Wij denken aan die ontroerende bede:

„k Wou toch alleen zoo graag dat God,
„Eer Hij mij tot Zich nam,
„Nog eens een zoeler luchtje gaf
„Voor Zijn geschoren lam.”

„Maar eindelijk op een Junidag”
„Vol zomerglans en geur,
„Daar rolde een „open rijtuig” aan
„Dat stulhield voor haar deur.
„Naar 't Haantje van den toren keek
„Met droeven glimlach, één:
„'t Blonk in de blauwe lucht en wees —
„[naar 't zoel Zuiden heen.”

Weemoed en eenvoud enerzijds, scherts en spot anderzijds, zijn de kenmerken van De Génestet's werk. Het zijn de kenmerken, die in alle tijden aantrekken. „Als onzer één”, zóó hebben de menschen van zijn tijd hem gewaardeerd. En onze tijd vindt nog menige aansluiting in dezen dichter, die nooit uit de hoogte, nooit hard, nooit hatelijk was, maar die door een buitengewoon gelukkige afwisseling van lach en tranen, het echt menschelijke trof en dusdoende ook nu nog verwikken kan. Maar — hij trok zelf een scheidslijn, die we nooit mogen vergeten: „Gij en wij”. Daar was aan den eenen kant:

„Naar uw eng, fantastisch Hemelpoortje
„Strumpelt gij op 't afgebakend pad.”

En aan den anderen:
„Op des Geestes breede, diepe stroomden
„Drijven, zwerven, zoeken, lijdten wij.”

Als..... Bunyan eens kiezen mocht.....
H. J. v. D. M.

De De Génestet-bank te Bloemendaal, in welk plaatsje de dichter, over wien onze medewerker in dit artikel schrijft, gewoond heeft.